

ASA

ASBÜ Sosyal Araştırmalar
Dergisi

ASBU Journal of Social Research

[Cilt/Volume: 4, Sayı/Issue: 1,
Yaz/Summer 2026]

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Milli Eğitiminin Modernleşmesi Kapsamında Ülkeye Davet Edilen Yabancı Uzmanlar ve Raporları

*Foreign Experts Invited to Turkey and Their Reports within the Scope of
the Modernization of Turkish National Education in the Early
Republican Period*

DOĞAN ALPAYDIN

Doktora Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi
dalpaydin@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3023-3118>
<https://ror.org/013s3zh21>

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 08.06.2026

Kabul Tarihi/Accepted: 26.06.2026

Yayım Tarihi/Published: 30.06.2026

Atıf/Citation

Alpaydın, D. (2026). Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk millî eğitiminin modernleşmesi kapsamında ülkeye davet edilen yabancı uzmanlar ve raporları. *ASA Dergisi*, 4(1), 37-63.
<https://doi.org/10.71313//asa.1966009>

Alpaydın, D. (2026). Foreign experts invited to Turkey and their reports within the scope of the modernization of Turkish national education in the early republican period. *Journal of ASA*, 4(1), 37-63. <https://doi.org/10.71313//asa.1966009>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

[Creative Commons Uluslararası Lisansı \(CC-BY-NC 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) ile lisanslanmıştır. Licensed under
[Creative Commons International License \(CC-BY-NC 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Öz

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Türkiye'de ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda kapsamlı bir dönüşüm süreci başlatılmıştır. Bu dönüşümün kalıcı ve başarılı olabilmesi için eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması temel önceliklerden biri olarak görülmüştür. Ülkenin çağdaşlaşma hedefine ulaşabilmesi, bilimsel esaslara dayanan ve modern bir eğitim sisteminin oluşturulmasını gerekli kılmıştır. Bu sistemi, kurtuluş mücadelesi vermiş ve tüm kurumlarını kaybetmiş olan bir ülkenin kendi imkânlarıyla oluşturmasının güç olacağının bilincinde olan Atatürk; teknik eğitim, eğitim yönetimi ve öğretmen yetiştirme konularında yabancı uzmanların istihdamının gerekliliğini vurgulamıştır. Bu doğrultuda farklı ülkelerden alanlarında yetkin uzmanlar Türkiye'ye davet edilmiş, eğitim sisteminin geliştirilmesine yönelik incelemeler yapmaları ve raporlar hazırlamaları istenmiştir. Bu davetler yapılırken, ülkelerinde eğitim-öğretim konularında önde gelen uzmanların seçilmesine özen gösterilmiştir. Ayrıca Türkiye'de görev yapan yabancı öğretim üyeleri de kendi uzmanlık alanlarına ilişkin değerlendirmelerde bulunarak eğitim reformlarına katkı sağlamıştır. Bu çalışmada, 1923-1950 yılları arasında Türk eğitim sisteminin geliştirilmesi amacıyla görevlendirilen yabancı uzmanların faaliyetleri, yabancı uzman istihdamının gerekliliği, bu uzmanların hangi konularda, nasıl çalışmalar yaptıkları, Türk eğitim sistemine ilişkin gözlemleri, uygulamada karşılaşılan eksiklikler, bu eksikliklerin giderilmesi için yapılan öneriler ve bu önerilerin eğitim sistemimize katkıları incelenmiştir. İktisadi ve toplumsal kalkınmada önemli bir rol oynayan eğitimin, yabancı uzmanlar tarafından düzenlenmesiyle, modernleşme sürecinin hızlandırılması, eğitim politikalarının daha planlı şekilde yürütülmesi, uygulama hatalarının azaltılması ve mevcut kaynakların daha verimli kullanılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: yabancı uzmanlar, eğitim sistemi, öğretmen, istihdam, Cumhuriyet, meslek

Abstract

With the proclamation of the Republic, a comprehensive process of transformation was initiated in Turkey across economic, social, and cultural spheres. Restructuring the education system was regarded as a fundamental priority for ensuring the permanence and success of this transformation. Achieving the nation's goal of modernization necessitated the establishment of a modern education system grounded in scientific principles. Atatürk, fully aware of the difficulty a country having just waged a war of independence and lost its institutional infrastructure would face in building such a system using only its own resources, emphasized the necessity of employing foreign experts in fields such as technical education, educational administration, and teacher training. Accordingly, experts distinguished in their respective fields were invited to Turkey from various countries and tasked with conducting assessments and preparing reports aimed at developing the education system. Great care was taken to select leading experts in the field of education for these invitations. Furthermore, foreign faculty members serving in Turkey contributed to educational reforms by offering evaluations based on their areas of expertise. This study examines the activities of foreign experts commissioned to develop the Turkish education system between 1923 and 1950, the rationale for employing them, the nature and scope of their work, their observations regarding the Turkish education system, the shortcomings encountered during implementation, the recommendations made to address these deficiencies, and the contributions of these recommendations to the education system. By having foreign experts help organize education a sector playing a pivotal role in economic and social development the aim was to accelerate the modernization process, implement education policies more systematically, minimize implementation errors, and utilize existing resources more efficiently.

Key Words: Foreign experts, Education System, Teacher, Employment, Republic, Occupation

Giriş

Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğitim alanında gerçekleştirilen reformlar, Türkiye'nin modernleşme ve kalkınma hedeflerinin temel unsurlarından biri olmuştur. Bu süreçte eğitim sisteminin çağdaş esaslar doğrultusunda yeniden yapılandırılması amacıyla farklı ülkelerden çok sayıda yabancı uzman davet edilmiş ve bu uzmanlardan eğitim politikalarına yön verecek raporlar hazırlamaları istenmiştir. Cumhuriyet'in kuruluşundan 1950 yılına kadar Türk eğitim sisteminin geliştirilmesi amacıyla görevlendirilen yabancı uzmanlar hazırladıkları raporlar; faaliyet alanları, eğitim sistemine ilişkin tespit ve önerileri ile bu önerilerin Türk eğitim politikalarına etkileri çalışmada ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın hazırlanma gerekçesi, Cumhuriyet dönemi eğitim reformlarının şekillenmesinde önemli rol oynayan yabancı uzman raporlarının Türk eğitim tarihindeki yerini ve katkılarını ortaya koymak, bu süreçte izlenen eğitim politikalarını daha kapsamlı bir şekilde değerlendirmektir.

Dünya genelinde yabancı uzmanlardan yararlanma uygulamaları, modernleşme ve kurumsal dönüşüm süreçleriyle birlikte yaygınlık kazanmıştır. Bu konuda Almanya ve Japonya, yabancı uzmanlardan etkili biçimde yararlanarak önemli başarılar elde eden ülkeler arasında gösterilmektedir. Buna karşılık Osmanlı Devleti ve Çin'de yürütülen benzer girişimlerin aynı ölçüde başarılı sonuçlar vermediği görülmektedir. Bu tecrübeler, yabancı uzmanlardan beklenen faydanın sağlanabilmesi için uzmanların uzun süreli görevlendirilmesi, yerel yöneticilerle uyum içinde çalışmaları ve önerilerinin uygulamaya aktarılmasına imkân tanınması gibi unsurların önemini ortaya koymuştur. Osmanlı Devleti de XIX. yüzyıldan itibaren askerî eğitim, tıp, müzik ve bürokrasi başta olmak üzere çeşitli alanlarda yabancı uzmanlardan yararlanma yoluna gitmiştir. İlerleyen süreçte bu uygulama eğitim kurumları, posta ve telgraf hizmetleri, maliye ve gümrük teşkilatlarını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Ancak uzman seçiminde yaşanan sorunlar ve bu kişilere uygun çalışma koşullarının yeterince sağlanamaması nedeniyle söz konusu girişimlerin önemli bir kısmı istenilen sonuçları verememiştir. Ayrıca bazı uzmanların görevlerini uluslararası siyasi taahhütler çerçevesinde yürütmeleri ve mensubu oldukları devletlerin çıkarlarını önceleyen bir yaklaşım sergilemeleri de başarısızlıkta etkili olmuştur. Bunun yanı sıra, gerçekleştirilen çalışmaların çoğunlukla belirli merkezlerle sınırlı kalması ve toplumun geneline yayılamaması da beklenen sonuçların elde edilmesini güçleştiren faktörler arasında yer almıştır (Ergün, 1982).

Cumhuriyetin ilanı sonrasında, uzun savaş yıllarının neden olduğu yıkımın etkileriyle karşı karşıya kalan Türkiye Cumhuriyeti, kapsamlı bir modernleşme ve kalkınma sürecini

başlatmıştır. Bu süreçte ekonomik gelişmenin sürdürülebilir biçimde sağlanabilmesi için eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması gerektiği düşüncesi ön plana çıkmıştır (Akyüz, 1999). Cumhuriyet yöneticileri, yeni devletin ihtiyaçlarına cevap verebilecek ağdaş bir eğitim sisteminin oluşturulmasını, kalkınma hedeflerinin temel unsurlarından biri olarak değerlendirmiştir. Dönemin koşullarında teknik altyapısı sınırlı olan ülkenin, ekonomik ve toplumsal dönüşümünü gerçekleştirebilmesi için nitelikli insan gücüne ihtiyaç duyduğu açıktır. Özellikle retim süreçlerinde kullanılabilir teknik bilgiye sahip bireylerin yetiştirilmesi, kalkınma politikalarının öncelikli hedefleri arasında yer almıştır. Bu doğrultuda bilgi ve tecrübenin kaynağında incelenmesi anlayışı benimsenmiş; çeşitli alanlarda eğitim görmek ve incelemelerde bulunmak üzere öğrenciler ile ğretim elemanları yurt dışına gönderilmiştir. Görevlendirilen kişilerden, eğitim sistemleri, teknik altyapı, ekonomik yapı ve toplumsal gelişmeler hakkında gözlem ve değerlendirmelerini içeren raporlar hazırlamaları istenmiştir (Ergün, 1982).

Milli Eğitim Bakanlığı da farklı ülkelerdeki eğitim uygulamalarını yerinde incelemek amacıyla çeşitli uzman ve eğitimcileri görevlendirmiştir. Hazırlanan raporlar, Türkiye’de gerçekleştirilecek eğitim reformlarına yön verecek kaynaklar arasında değerlendirilmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde yabancı uzmanlardan yararlanma konusunda yaşanan olumsuz tecrübelerin tekrarlanmaması amacıyla daha planlı ve sistemli bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu çerçevede, eğitim başta olmak üzere çeşitli alanlarda uzmanlaşmış yabancı kişilerin Türkiye’ye davet edilmesi ve görüşlerinden yararlanılması önemli bir politika hâline gelmiştir (Akkutay, 1996).

Sınırlı mali ve teknik imkânlarla kapsamlı bir dönüşüm sürecinin yürütülmesi gerektiğinin farkında olan dönemin yöneticileri eğitim, ekonomi ve kamu yönetimi gibi alanlarda gerçekleştirilecek yeniliklerin bilimsel yöntemlere dayandırılması ve uzman desteğiyle yürütülmesini amaçlamıştır. Aynı dönemde yurt dışında yayımlanan eğitim alanındaki önemli eserler Türkçeye evrilmiş, Batı lkelerinin eğitim sistemlerine ilişkin bilgi ve uygulamalar kamuoyuna tanıtılarak eğitim reformlarına yönelik toplumsal farkındalığın artırılması hedeflenmiştir. (Akkutay, 1996)

Birçok insan devrimlerin nasıl uygulanacağı ile ilgilenirken; sanayi, teknoloji ve eğitim ilişkisini pek az insan değerlendirmiştir. Bununla birlikte, bir ülkenin uluslararası piyasalardaki etkinliği sahip olduğu teknoloji kapasitesine bağlıdır. Sanayilerin rekabet gücü ise ürettikleri yeni teknolojilere bağlı olarak değişmektedir. Bilimin teknolojiyle etkileşerek doğrudan üretici

bir güce dönüştüğü sanayileşmiş ekonomilerde yeni üretim yapıları oluşmakta ve sanayide hızlı bir otomasyon sağlanmaktadır (Ergün, 1982). Bu çerçevede değerlendirildiğinde, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye'de sanayileşme sürecinin gerektirdiği teknik ve meslekî eğitim altyapısının yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirebilmek amacıyla çeşitli politikalar ve uygulamalar geliştirmiştir. Bu süreç, 1923 yılında gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi ile belirlenen ekonomik hedefler doğrultusunda şekillenmiş; özel sektörün Teşvik-i Sanayi Kanunu aracılığıyla desteklenmesi ve devlet öncülüğünde kurulan kamu iktisadi teşebbüsleriyle devam etmiştir. Aynı dönemde sanayi planları hazırlanmış, üretim kapasitesini artırmaya yönelik çok sayıda sanayi kuruluşu faaliyete geçirilmiştir. Ancak ekonomik kalkınma ve sanayileşme hedeflerinin başarıya ulaşabilmesi, yalnızca yatırım ve üretim araçlarının sağlanmasına değil, aynı zamanda bu süreçleri yürütebilecek nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesine de bağlıdır. Bu nedenle teknik bilgi ve beceriye sahip iş gücünün oluşturulması, Cumhuriyet yönetiminin öncelikli hedeflerinden biri hâline gelmiştir (Boratav, 2019). Kalkınma sürecinin ihtiyaç duyduğu insan kaynağını yetiştirecek eğitim kurumlarının geliştirilmesi ve eğitim sisteminin çağdaş esaslar doğrultusunda yeniden yapılandırılması, modernleşme politikalarının temel unsurlarından biri olarak görülmüştür. Bu amaçla, başta askerî eğitim kurumları olmak üzere ilk, orta ve yükseköğretim kademelerinde Avrupa ülkelerinden getirilen uzman ve eğitimcilerin bilgi ve deneyimlerinden yararlanılmıştır (Akkutay, 1996).

Cumhuriyet döneminde Türk eğitim ilkelerini açıklayan ilk genelge 8 Mart 1923 yılında yayınlanmıştır. Bu genelgede eğitimdeki ilk hedefin milli ve asri terbiyeyi vatanımızın en uzak köşelerine ulaştırmak olduğu vurgulanmıştır. Meslekî alan ile ilgili olarak “Taksim-i a'malin (iş bölümünün) fevkalâde revaç bulduğu muhitlerde terbiye mesleği muhtelif kabiliyetlerin inkişafını (gelişmesini) teshil eder (kolaylaştırır)” denilmektedir (Binbaşoğlu, 1995). Bu ilk genelgeden de anlaşılacağı üzere, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde meslekî eğitime önem verilmiştir.

1. Yabancı Uzmanlar ve Raporları

Millî Mücadele yıllarında öğretmenlik mesleğine verilen önem, eğitimin devletin yeniden inşası sürecindeki temel unsurlardan biri olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Savaş koşullarına rağmen öğretmen yetiştirilmesine yönelik çalışmaların sürdürülmesi, toplumun eğitim yoluyla geleceğini şekillendirme iradesinin bir göstergesi olmuştur. Bu çerçevede, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin etkin biçimde yürütülebilmesi için alanında yetkin öğretmenlerin yetiştirilmesi

ve buna imkân sağlayacak kurumların oluşturulması önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmen yetiştirme konusundaki uygulamaların tarihî kökenleri Osmanlı Devleti'nin klasik dönemine kadar uzanmaktadır. Özellikle Fatih Sultan Mehmed döneminde eğitim faaliyetlerinde görev alacak kişilerin belirli bir pedagojik hazırlıktan geçirilmesine önem verilmiştir. Bu doğrultuda sıbyan mekteplerinde görev yapacak öğreticilere yönelik olarak "Âdâb-ı Mübâhase" ve "Usûl-i Tedris" gibi derslerin okutulduğu bilinmektedir. Söz konusu uygulamalar, öğretmenlik mesleğinin yalnızca bilgi aktarımına dayanmayan, belirli yöntem ve beceriler gerektiren bir alan olarak değerlendirildiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır (Akyüz, 1999).

Millî Mücadele'nin en yoğun dönemlerinden birinde, 15 Temmuz 1921'de Maarif Kongresi Ankara'da toplanmıştır. Ülkenin farklı bölgelerinden gelen 250'yi aşkın öğretmenin katıldığı kongre, eğitim politikalarının savaş şartları altında dahi ihmal edilmediğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Kongrenin açılışı, cepheden Ankara'ya gelen Mustafa Kemal Paşa tarafından gerçekleştirilmiştir (Kaplukan, 2014). Mustafa Kemal konuşmasında, eğitim faaliyetlerinin millî kimliğin güçlendirilmesi, bağımsızlık düşüncesinin gelecek nesillere aktarılması ve millî değerlerin korunması açısından taşıdığı öneme vurgu yapmıştır. Ona göre eğitim sistemi, genç kuşakları yalnızca bilgiyle donatmakla kalmamalı, aynı zamanda millî bilinç ve vatan sevgisiyle yetiştirmelidir. Kongre, savaş koşullarının ağırlaşması nedeniyle somut sonuçlar üretememiş olsa da Millî Mücadele yıllarında eğitim meselesine verilen önemi ortaya koymasına bakımından dikkat çekici bir girişim olarak değerlendirilmektedir. Nitekim ülkenin varlık mücadelesi verdiği bir dönemde eğitim konularının ele alınması, Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilecek eğitim reformlarının düşünsel altyapısının oluşmasına katkı sağlamıştır (Akdağ, 2008).

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte eğitim sistemimizde birçok yeni düzenlemeler yapılmıştır. Eğitim, bir çağdaşlaşma ve sosyalleşme aracı olarak görülmüş siyasi işlevi göz ardı edilmiştir. Tüm Toplumlar için çok önemli olan eğitim konusundaki düzenleme ve değişimler radikal çabalar etrafında toplanmıştır. Sorunun kaynağına inme ve birincil kaynaklardan çözümler bulma anlayışı, eğitim alanında düzenlemelerde ana yaklaşım olmuştur. Bu amaçla 1924 yılından başlayıp 1960 yılına kadar geçen sürede Türkiye'ye değişik amaçlarla 79 yabancı uzman gelmiştir (şahin, 1996).

Cumhuriyet'in ilan edildiği ilk yıllarda inkılâp hareketlerinin tetiklediği sistem değişiklikleri doğrultusunda tıpkı diğer konularda olduğu gibi eğitim sisteminde de ülkeye çağırılan yabancı

eğitimci sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Bu artış, 1929 yılında en yüksek safhaya ulaşmış ve giderek azalan bir eğilim izlemiştir. 1942 ve 1950 yılları arasında 8 yıl süresince Türkiye'ye eğitim uzmanı gelmemiştir. Bunun sebepleri; çağrılan uzmanların önerilerinin uygulanması için zamana ihtiyaç duyulması, 1929 Dünya Ekonomik Bunalımının kötü etkisi ve İkinci Dünya Savaşı'dır. 1950 yılına kadar ki dönemde, Türk eğitimi yabancılardan fikir, teknoloji, uzman ve malzeme ithal etmiştir. Fakat hepsinin bedelini Millî bütçeden ödemiş, tercihlerini kendisi yapmış, ihtiyaçlarını kendisi belirlemiş, Millîlik özelliğine gölge düşürmemeye dikkat edilmiştir. Tamamen bir yabancılaştırma programına göz yumulmamıştır. Birinci dönemde çağrılan uzmanların bazıları şöhretlerinde zirveye ulaşmış, bazıları ise sonradan şöhret olmuş kıymetli öğretmenlerden seçilmiştir. Fay Kirby, Columbia Üniversitesi'nde hazırladığı, "Türkiye'de Köy Enstitüleri" isimli doktora tezinde 1924-1934 yılları arasında Türkiye'ye gelen Uzmanları "parlak yıldızlar kümesi" olarak nitelendirmiştir. Ona göre; Türkiye'nin bu süre içerisinde sahip olduğu, uluslararası ün kazanmış yabancı uzmanlara, ikinci Dünya Savaşı sonrasında hiçbir memleketi kavuşamamıştır (Kirby, 2010). 1923-1950 arası zamanda Türkiye'ye gelen uzmanların %78.68'lik kısmını Almanya, Belçika, Fransa, Avusturya, İsveç, İsviçre, Macaristan, Çekoslovakya, İngiltere ve Yugoslavya gibi Avrupa'dan gelen uzmanlar, %8.86'sını ABD'li uzmanlar oluşturmuştur. %12.66'lık grupta yer alan diğer uzmanlar çeşitli ülkelere gelmişlerdir (Sarıbulut, 2014).

Aşağıda Tablo 1'de 1923-1950 yılları arasında ülkemize gelen yabancı uzmanların ülkelere göre dağılımı verilmiştir (Şahin, 1996, s.77).

Tablo 1. 1923–1960 Döneminde Davet Edilen Uzmanların Ünelere Göre Dağılımı

Ülke Adı	1923-1950
ABD	7
Bilinmeyen	10
Almanya	14
Belçika	14
Fransa	13
Avusturya	8
Macaristan	4
İsviçre	3
İngiltere	2
İsveç	2
Çekoslovakya	1
Yugoslavya	1
Toplam	79

Aşağıda Tablo 2'de 1923-1950 yılları arasında ülkemize gelen yabancı uzmanların isimleri ve raporlarını hangi yıllarda hazırladıkları verilmiştir (Şahin, 1996, s.78).

Tablo 2. 1923-1950 Yılları Arasında Türk Hükümetine Rapor Hazırlayan Yabancı Uzmanlar

S/N	Yabancı Uzman ve Rapor Adı	Yılı
1	John Dewey, Türkiye Maarifi Hakkında Rapor	1924
2	Alfred Kühne, Mesleki Terbiyenin inkişafına Dair Rapor	1925
3	George Stiehler ve Frey, Sanat Terbiyesi Hakkında Rapor	1926
4	Omer Buyse, Teknik Öğretim Hakkında Rapor	1927
5	Bayan Bocard ve Oldenburg	1927
6	Bay ve Bayan Ruetelet	1927
7	Adolphe Ferrière	1928
8	Albert Malche, İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor	1932
9	Amerikan Heyeti Raporundan Maarif işleri	1933
10	Berly Parker, ilk Tahsil Hakkında Rapor	1934

1.1. John Dewey'nin Türkiye Maarifi hakkındaki Raporu (1924)

Dünyanın önde gelen eğitim düşünürleri arasında yer alan Columbia Üniversitesi öğretim üyesi John Dewey, deneyim ve uygulamaya dayalı öğrenme yaklaşımının en önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Eğitim alanındaki çalışmaları nedeniyle çeşitli ülkeler tarafından davet edilen Dewey, Sovyetler Birliği, Çin ve Japonya gibi ülkelerde de eğitim sistemlerine ilişkin incelemelerde bulunmuş ve reform önerileri hazırlamıştır (Başgöz, 2005). Türkiye Cumhuriyeti'nde ise eğitim teşkilatının yeniden yapılandırılması ve eğitim ile kalkınma arasındaki ilişkinin kurulması sürecinde görüşlerine başvurulmuş ilk yabancı uzman olmuştur. Millî Eğitim Bakanlığının daveti nedeniyle 1924 yılında Türkiye'ye gelen Dewey, yaklaşık iki ay süresince çeşitli incelemeler gerçekleştirmiştir. İncelemeleri sonucunda eğitim programları, bakanlık ve okul yönetimi, denetim sistemi, istatistikî veri toplama faaliyetleri, okul binalarının planlanması ile kütüphane ve yayın hizmetleri gibi konulara ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur (Akkutay, 1996, s. 27). Türkiye'den ayrılmadan önce kısa bir ön rapor sunan Dewey, kapsamlı değerlendirmelerini ise Amerika Birleşik Devletleri'ne döndükten sonra hazırlayarak Millî Eğitim Bakanlığına iletmiştir (Binbaşoğlu, 1999).

Devrinin en büyük eğitimcilerinden Kolombiya Üniversitesi Profesörü John Dewey, "Uygulama Sistemiyle Öğrenme Metodunun" kurucusudur. Sovyetler Birliği, Çin ve Japonya'ya da giderek orada eğitim reform raporları sunmuştur. Cumhuriyet döneminde Millî Eğitim Teşkilatı'nın düzenlenmesi ve kalkınma-eğitim ilişkisinin anlaşılması konusunda tecrübesine başvurulmuş ilk yabancı uzmandır. Millî Eğitim Bakanlığının davetlisi olarak 1924'te yurdumuzda iki ay süren incelemelerde bulunmuştur. Dewey, Millî Eğitim Teşkilatı'na yönelik görüşlerini, eğitim programlarının esasları, bakanlık ve okul yönetimi, teftiş, istatistik bilgi toplanması, bakanlık inşaat birimi (okul mimarisi), kütüphane ve yayım faaliyetleri üzerinde toplamıştır. İki sayfalık kısa bir rapor vermiş, asıl raporunu Amerika'ya döndükten sonra yazarak Bakanlığa göndermiştir. Dewey, eğitimin amaç ve hedeflerinin dikkate

alınmasının önemini vurgulamış, geçici meselelerin çözümünden hareket etmenin eğitim konusunu değerlendirmeyeceği ve eğitim sistemine bir katkı sağlamayacağına işaret etmiştir. (Bal, 1991) Dewey'e göre Türk eğitiminde yapılacak reformlar ve yeni eğitime verilecek genel yön ancak Türk uzmanlarınca ve uzun bir planlama ile hazırlanabilir. Bunun için de ilk olarak bir uzmanlar kadrosu yetiştirilmelidir (Başgöz, 2005). "Demokratik bir sistemde öğretmen kadrosu nasıl yetiştirilir?" sorusunun cevabını araştırmak için Amerika'dan konusunda uzman bir eğitimcinin davet edilmesi, yalnızca eğitim açısından değil aynı zamanda dönemin yönetiminin demokratikleşme hedefi bakımından da önem taşımaktadır (Ata, 2001, s.194). Dewey'in raporu iki başlıkta incelenebilir (Ayas, 1948);

1) Bütçeye ivedilikle konulmasını gerekli bulduğu bazı hizmetler ve ödenekleri hakkında muhtıra,

2) ABD'den yazıp gönderdiği 30 sayfalık asıl rapor.

Bütçe ödeneğine bağlanması gereken başlıca hizmetler şöyle sıralanmıştır;

1 Okul binaları için birkaç uzman yetiştirmek,

2 Mesleki ortaokullar, zirai meslek kursları, 8-10 yaşındaki çocuklar için mesleki ders programları hazırlamak üzere şube kurulması,

3 Öğretmen okullarında açılacak şubelerde çeşitli bilim kollarından uzman öğretmenler, okul müdürleri ve öğretim müfettişleri yetiştirmek,

4 Eğitimle ilgili eserlerin telif ve tercümesi yolundaki etkinlikleri çoğaltmak için Telif ve Tercüme Dairesi ödeneğinin artırılması,

5 Gezici kitaplıklar kurmak ve bunlara memur yetiştirmek,

6 Sanayide kurulan başlıca makineleri halka göstermek ve bu işlere uzman yetiştirmek için yabancı memleketlere gençler göndermek,

7 Yabancı memleketlerdeki okul binaları ve eğitim yapılarının incelenmesi için komisyon kurulması,

8 Tarımın gelişmesinde, çiftçi kooperatiflerinde okulların rolleri konusunda uğramak ve köy okullarını bu amaçla geliştirmek için komisyon kurulması.

Asıl raporda ise; Programlar, Bakanlık Örgütü, Öğretmenlerin yetiştirilmesi ve rahat yaşamasını sağlama, Okul sistemi, Sağlık ve sağlık koruma, Okul disiplini, Çeşitli maddeler yer almıştır. Dewey'in öğretmen yetiştirme konusundaki görüşü şöyledir; Çeşitli öğretmen okulları kurulmalı ve her öğretmen okulunun derslerinde çeşitlilikler olmalıdır. Yalnız ilk ve orta derecede öğretmen ve uygulama okulları kurulması yeterli değildir. Köy okullarına,

özellikle Türk yaşamının temeli olan çiftçilerin gereksinimlerini karşılayacak okullara öğretmen yetiştirmek için çeşitli tipte öğretmen okulları gerekir (Ayas, 1948).

Dewey, mesleki okullarda çeşitli bilgilerin gereksinimlere göre ticaret ve tarım kursları açılmasını ve bu işlerle uğraşmak üzere, Bakanlık merkez örgütünde bir birim oluşturulmasını da önermiştir. Dewey'e göre; Sanat okulu öğrencisi, iş yerleri ile sıkı işbirliği sağlayarak, diploma almadan önce, görmüş olduğu dersler ve meslekler üzerinde becerilerini artırmak amacıyla, iş yerlerinde çalışmaya zorunlu tutulmalıdır. Bu çalışmalar sonunda diploma verilmelidir. Gençleri ilgi, yetenek ve ülke gereksinimlerine göre mesleklere hazırlamak için kurulacak sanat, ticaret ve tarım okulları, şehir ve bölgelerin ekonomik imkânları göz önünde bulundurularak açılmalıdır. Okul sisteminin her bölümü ve her çeşit okul arasında bir birlik bulunmalıdır. Bir okulu bitiren, daha yüksek bir okula ister gitsin, ister gitmesin belli bir amaca göre yetiştirilmelidir (Dewey, 1952).

Yönetim açısından, bakanlığın bütün işleri kendi bünyesinde toplamak düşüncesiyle aşırı merkeziyetçiliğe gitmemesi gerektiği konusu verilen tavsiyeler içinde yer almaktadır. Aşırı merkeziyetçiliğin okul idarelerinin ve öğretmenin gelişme özelliklerini yok edebileceğine temas etmiştir. Böyle bir eğitim zamanla rutin bir yapıya dönüşmekte bu nedenle ülke ekonomisine, kalkınmaya ve gelişmeye katkısı istendiği gibi olamamaktadır. Raporunda, denetim konusuna da temas edilmiş, denetimin okulların durum ve işleyişi hakkında rapor yazmaktan ibaret olmadığı belirtilmiştir. Müfettişlerin sahip oldukları bilgi birikimlerini ve farklı yerlerdeki faydalı uygulamaları diğer okullara taşımalarının ve öğretmenlerin nitelikleri arttırmalarının önemine değinilmiştir (Dewey, 1952).

Dewey raporunda Bakanlığın yerli ve yabancı özel okullar ile işbirliği kurmasını önermiştir. Mustafa Necati'nin bakanlığı sırasında Dewey'nin tavsiyelerinin çoğu uygulamaya geçirilmiştir. Eğitim Bakanlığı Örgüt Kanunu ile bakanlığa Talim Terbiye Dairesi, Sağlık Dairesi eklenmiştir. Kurulan daireler içerisinde en çok beklentiye sahip Talim Terbiye Dairesi kendisine bağlanan umutları boşa çıkararak, liderlik konusundaki görevini yapamamıştır (Başgöz ve Wilson, 1973). Dewey'in raporundaki öneriler, köy enstitülerinin faaliyete geçmesiyle kısmen de olsa gerçekleştirilmiştir. Orta dereceli okullar hakkındaki önerileri ise ara ara gündeme gelmiş ancak bir türlü gerçekleştirilememiştir (Bal, 1991).

1.2. Alfred Kühne, Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor (1925)

1925 yılı içinde, Alman Pedagoğu Kerschensteiner'in tavsiyesiyle çağırılan ve gerçekleştirilecek eğitim reformları ve düzenlenecek eğitim kurumlarıyla ilgili bilgisine

başvurulan bilim adamı Alman Ticaret ve Sanayi Bakanlığı danışmanı Dr. Alfred Kühne'dir. Dr. Kühne, Almanya'da büyük bir meslek okulunun kurucusu olup Türkiye'de, Eskişehir, Bursa, İzmir ve İstanbul'daki meslek okullarında incelemeler yapmıştır (Ergün, 1982).

Mesleki eğitimin Türkiye'de geliştirilmesine dair raporunda, batılı bir bilim adamı olarak öncelikle ne için ve kimin için sorularına cevap aramıştır. Güçlü bir devletin kurumlarının işler olabilmesi için eğitilmiş insan gücünün gerekliliğini özellikle vurgulamıştır. Ekonomik gelişmenin sağlanması için, iklim şartları, arazi verimliliği, hammadde kaynaklarının kullanımı temel şarttır. Bu ekonomik unsurları ele alacak ve yönetecek insan gücünün olmaması veya yetiştirilememesi halinde iktisadi kaynaklar harekete geçirilememektedir (Akkutay, 1996).

Dr. Kühne, meslekî eğitimin yalnızca belirli bir öğretim kademesinde değil, ilköğretimden itibaren planlanması gerektiğini savunmuştur. Almanya'daki uygulamaları örnek göstererek, bu alandaki deneyimlerden yararlanılmasını, Almanca eğitim literatürünün Türkçeye kazandırılmasını ve Alman uzmanların Türkiye'de görevlendirilmesini önermiştir. Ayrıca sanat ve meslek okullarında Almanca öğretimine yer verilmesinin yararlı olacağını belirtmiştir. Kühne'ye göre Türkiye, ekonomik gelişme açısından önemli imkânlarla sahip olmakla birlikte, eğitim politikaları toplumun ihtiyaçları dikkate alınarak şekillendirilmelidir. Bu doğrultuda okullarda iş eğitiminin yaygınlaştırılması ve özellikle erkek öğrenciler için bir el işleri öğretmen okulu kurulması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra, ülkenin ihtiyaç duyduğu teknik insan gücünü yetiştirebilmek amacıyla mimarlık ve mühendislik eğitimi veren kurumların açılmasını tavsiye etmiştir. Meslekî eğitimin örgütlenmesine ilişkin değerlendirmelerinde ise genel eğitim kurumlarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlı kalmasını, meslek ve sanat okullarının ise yerel yönetimlerin sorumluluğunda faaliyet göstermesini uygun görmüştür (Kühne, 1939).

Bu görüşünü, söz konusu okulların buldukları çevrenin ekonomik ve sosyal şartlarıyla doğrudan ilişkili olmasıyla açıklamıştır. Ayrıca meslekî eğitimin başarısının güçlü bir temel eğitime dayandığını vurgulamış, zorunlu eğitimin yaygınlaştırılmasının önemine dikkat çekmiştir. Okuma yazma öğretiminde yaşanan güçlükleri de değerlendiren Kühne, bu sorunun çözümünde Batı ülkelerindeki uygulamaların incelenmesinin yararlı olacağını ileri sürmüştür (Akdağ, 2008).

Kühne, raporunda genel, mesleki, teknik, ticaret ve ev idaresi eğitimi ile ilgili inceleme ve tavsiyelerini belirttikten sonra meslek okullarının idari faaliyetlerini değerlendirerek raporunu tamamlamıştır. Bu rapor ışığında; 1934-1935 eğitim-öğretim yılında Ankara'da, daha sonraları

Kız Teknik Öğretmen Okulu olarak adlandırılacak olan Kız Sanat Öğretmen Okulu, erkekler için de 1933'te Gazi Eğitim Enstitüsünde Resim-İş bölümü açılmıştır. 1937-1938 eğitim-öğretim yılında da Erkek Teknik Öğretmen Okulunun temeli olan Erkek Meslek Okulu açılmıştır (Binbaşıoğlu, 1999). Kühne'nin raporu ayrıntı ve uygulanabilirlik yönünden yeterli bulunmadığı için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından pek göz önüne alınmayıp daha sonra başka uzmanlar davet edilmiştir (Ergün, 1982).

1.3. George Stiehler ve Prof. Frey, Ernest Egli, Sanat Terbiyesi Hakkında Rapor (1926-1927)

1926 yılında, Millî Eğitim Bakanlığı ilkokullarda el işleri öğretimi ve resim ile ilgili açılan kurs için öğretmen olarak Leipzig Pedagoji Enstitüsü profesörlerinden George Stiehler'i davet etmiştir. Stiehler, Bakanlığa "Sanat Terbiyesi Hakkında" bir rapor sunmuştur. Eğitim süresince Stiehler; Tarih, Coğrafya, tabiat araştırmaları, Geometri gibi derslerin resim aracılığıyla öğrenilmesini öğrencilere anlatmış, "Mektep Müzesi" atölyelerinde yapılan ders araç ve gereçlerini incelemiş ve laboratuvarları gezmiştir. Ayrılırken sunduğu raporda deneyimlerini ve tavsiyelerini aktarmıştır (Stiehler, 1926).

Aynı dönemde ilk ve ortaokullarda matematik derslerinin el işi ve resimle desteklenmesi amacıyla kurs vermesi için Prof. Frey Almanya'dan davet edilmiş, tecrübeleri ve tavsiyelerini Bakanlığa sunduğu "El işleri, İş Mektebi ve Tedrisatı Hakkında Rapor" adlı kısa bir dokümanda toplamıştır. Frey'e göre öğretmen okullarının öğrencilerine verdiği eğitimlerde; çocukları inceleme ve karar verme, basit işlerin yanında, karmaşık işlerle ilgili teknikleri öğrenme ve kullanma konularını ele almaları gereklidir. Kurumlarda uygulama imkânlarını sağlayacak ortamlar oluşturulmalıdır. Açılan kursların tekrarlarının yapılması ve bu kurslarla gezici bir nitelik kazandırılması birçok öğrencinin faydalanmasını sağlayacaktır. Kursların, uygulama imkânı verecek olan atölyelerde yapılması öğrenim açısından faydalı olacaktır. Eğer iş öğretiminden fayda bekleniyorsa atölyeler Almanya'daki gibi donatılmalı ve eğitim için öğrenciler gönderilmelidir (Şahin, 1996).

1927 yılında "Mektep Mimarisi Bürosunun" yönetimine Prof. Dr. Mimar Ernest Egli getirilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığıyla iki yıllık sözleşme yapmış ve 1930 itibariyle İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde görev almıştır. 1932'de de Mimarlık Şubesi Müdürü olmuştur. Türkiye'de Edirne, Niğde ve İstanbul'un şehir planları üzerinde çalışmış ve birçok okul binasının planlarının yapılmasında öncülük etmiştir. 1940'lı yıllara kadar Türkiye'de ikamet etmiştir. Egli, Türkçe dersleri alarak dilini ilerletmiş, İstanbul, Bandırma, Balıkesir, İzmir,

Konya, Afyon ve Adana şehirlerinde iklim, coğrafi konum, okul binalarının yerleri ve inşaat yapıları üzerinde çalışmıştır. Egli, her ülkenin gerçek mimarının kendi halkı ve öğretmeni olduğunu dile getirmiştir (Ergün, 1982).

1.4. Omer Buyse, Teknik Öğretim Hakkında Rapor (1927)

Belçikalı eğitim uzmanı Dr. Omer Buyse, 1927 yılında dönemin Millî Eğitim Bakan Vekili Necati Bey'in Avrupa seyahati sırasında tanınmış ve teknik eğitim alanındaki bilgi ve deneyimlerinden yararlanmak amacıyla Türkiye'ye davet edilmiştir. Türkiye'de bulunduğu süre boyunca meslekî ve teknik öğretimin geliştirilmesine yönelik incelemelerde bulunan Buyse, mevcut eğitim kurumları ile açılması planlanan meslek okullarının yapısı ve öğretim programları hakkında kapsamlı değerlendirmeler hazırlamıştır. Bu çalışmaların sonucunda kaleme aldığı "*Teknik Öğretim Hakkında Rapor*", yalnızca öneriler içermekle kalmamış, aynı zamanda çeşitli proje ve uygulama taslaklarıyla da desteklenmiştir. Üç yüz sayfayı aşan bu rapor, Cumhuriyet döneminde teknik ve meslekî eğitimin yeniden yapılandırılmasına yönelik en ayrıntılı çalışmalar arasında yer almıştır (Buyse, 1939).

Buyse, uzmanlaşma ve iş bölümünün modern dünyada öne çıkan unsurlar olduğunu ifade etmiş, bireylerin çalışıp üzerlerine düşeni yaptıkları sürece devletin ekonomik, sosyal ve siyasi sorumluluklarını yerine getirebileceğini söylemiştir. Örneklerinde Belçika'yı kullanmış ve orada kurulmuş olan seri üretim atelyeleri, metalürji ve üretim fabrikalarını anlatmıştır. Türkiye'nin de Belçika sanayisi gibi küçük sanatları endüstri haline dönüştürmesinin mümkün olabileceğini ifade etmiştir (Buyse, 1939).

Buyse; mesleki ve teknik öğretimle ilgili kurumların yönetimine yerel sanayi ve ticaret odalarının temsilcilerinin katılımını önermiş, bir İş Üniversitesi'nin kurulmasının teknik eğitim ve öğretimde ilerleme sağlayacağını dile getirmiştir. Raporunda üç aşamalı bir sistem önermiştir (Buyse, 1939);

1. Halka, iş imkânları ve artan bir yaşam standardı sağlamak için kurslar açmak, kooperatifler ile parasal yardım sağlayacak kurumlar oluşturmak,
2. Yetenekli işçiler yetiştirmek için okullar açmak,
3. Teknisyen ve mühendislerin yetiştirilmesi için okullar açmak.

Raporun ilk bölümünde: Yirmi-otuz yıl öncesinin şartlarında idare edilmekte olan Mesleki ve teknik eğitim veren okulları eleştirmiş, derslerin de eski şartlara göre belirlendiğini ifade etmiştir. Buyse'ye göre Türkiye'deki okullar gelişmiş sanayinin gerisinde olup, dersler yeni şartlara göre düzenlenmelidir. Mesleki ve teknik eğitim veren okullarda, gerekli olan endüstri

ve sanat dalları bölümlendirilerek öğrencilere anlatılmalıdır. Öğrenciler, kendi bölümleri ile ilgili meslek sahiplerinden uygulamalı dersler almalıdır. Yeni müfredatı uygulayacak okullar açılmalı, çevrenin ihtiyaçlarını karşılayacak özellikte düzenlemeler yapılmalıdır. Halka çalışmalarını işler hale getirip, bilgi ve teknik yeteneklerini geliştirecek fırsatlar sunulmalıdır. Nezaret komisyonları okulların yönetimini üstlenmelidir. Komisyon başkanını Maarif Vekâleti atamalı ve yanında yardımcı memurlar olmalıdır. Raporunun ikinci bölümünde: Ankara’da, teknik ve ekonomik gelişmenin devamı için iki okulun açılması önerilmiş, bu okulların, çağdaş mesleki ve teknik eğitimin uygulama alanı olacak şekilde donatılması istenmiştir (Buyse, 1939).

Bu doğrultuda daha sonra Atatürk İş Üniversitesi ve İsmet İnönü Kız Enstitüsü açılmıştır. Atatürk İş Üniversitesi, ülkeye hizmet edecek olan birçok teknisyenin, kalifiye işçinin ve öğretmenlerin yetişmesini sağlayacaktır. Okullarda uygulamalı eğitim olması çok önemlidir. İsmet İnönü Kız Enstitüsü, kız öğrencilere mesleki eğitim veren bir okul olacaktır. Ayrıca raporda, bazı şehirler ve orduda uygulanan meslek eğitimine de değinilmiş, bazı önerilerde bulunulmuştur. 1927 yılı içinde 1052 numaralı yasa kabul edilmiş, mesleki ve teknik eğitim veren okulları kurma ve işletme işi İl Özel İdareleri ve Belediyelerin sorumluluğundan alınmış ve müfredatların belirlenmesi, araç-gereç sağlanması, öğretmenlerin yetiştirilmesi yönüyle Maarif Vekâleti’ne bağlanmıştır. Bu okullar sadece mali hususlarda İl Özel İdareleri ve Belediyelere bağlı kalmışlardır (Tangülü ve ark., 2014).

1927-28 yıllarında Avrupa’ya gönderilen 133 meslek ve sanat öğrencisi Atatürk İş Üniversitesi’nde öğretmen olmak üzere eğitim almışlardır. 1927-1938 yılları arasında yurt dışından 65 uzman eğitimci getirilmiş ve İş Üniversitesi’nde görevlendirilmiştir. Buyse’nin raporunda bulunan tekliflerinin bazıları on yıllık periyoda yayılarak uygulanmış, okul-sanayi işbirliği ile ilgili önerisi de yıllar sonra uygulanma imkânı bulmuştur (Akdağ, 2008).

1.5. Bayan Bocard ve Oldenburg (1927)

1927 yılında Türkiye’ye davet edilmiş olan Bayan Bocard, Brüksel’de bulunan bir sanayi okulunun müdürü ve Omer Buyse’nin yakın dostudur. Buyse’nin tavsiyesi üzerine davet edilmiş ve üç yıllığına bir sözleşme imzalayarak Türkiye’de çeşitli kurumlarda çalışmış ve Bakanlığa eğitim konusunda rapor vermiştir. Öncelikle, Bakanlığa bağlı Ev İşleri Tedrisatı Umum Müdürlüğü, ardından da Kız Sanayi Mektepleri Umum Müdürlüğü görevlerinde bulunmuş, İstanbul’da yaptığı incelemelerin ardından, 1928 yılında hazırladığı raporu sunmuştur. Bayan Bocard, Kız Öğretmen Okulunda görev yapan öğretmenlere bir eğitim

düzenlemiş, burada ev işleri, yemek pişirme konularında Bakanlığa hazırladığı bir projeyi sunmuştur. Bayan Martens ve Jofredi ile beraber, 1929 yılında açılan bir Terzilik Okulu'nda eğitim heyetinde bulunmuştur. Raporunda, öğretimin çağdaş usullere uygun olarak yapılması, öğretim uygulamalarının pratikleştirilmesi, kız sanayi okullarının daha uygun şekilde düzenlenmesi, bu okullarda genel kültür derslerinin yanında hayat ve ev idaresi konularında eğitimler verilmesini tavsiye etmiştir (Ergün, 1982).

1927'de Tarım Bakanlığı tarafından tarım okullarında eğitim ve öğretimin düzenlenmesi ve geliştirilmesi için davet edilen, Almanya Tarım Bakanlığı Ziraî Kurumlar Genel Müdürü Prof. Dr. Oldenburg, yaptığı çalışma ve incelemeler sonucu 1929 sonlarına doğru düzenlediği raporlarla orta derecedeki yeni tarım okullarını kurulmasını sağlamış ve bu okullarda eğitimin geliştirilmesi için müfredatlar hazırlamıştır. 1930'dan sonra tekrar çağrılan Oldenburg'un tavsiye ettiği projeler yerine getirilmiş, Alman okullarına Türk öğretmenler gönderilerek tarımla ilgili uzmanlaşmaları sağlanmıştır (Ergün, 1982).

1.6. Bay ve Bayan Ruatelet (1927)

Omer Buyse'nin raporu doğrultusunda hazırlanan projelerin uygulanabilmesi için Bayan Ruatelet 1927'de Fransa'dan davet edilmiş ve Meslekî Tedrisat Umum Müdürlüğü görevine getirilmiştir. Çapa Selçuk Hatun Kız Sanayi Mektebinde öğretmenlere düzenlenen yaz kurslarında eğitimler vererek orada denetlemeler yapmıştır. 1927 yılında Bay ve Bayan Ruatelet, Türkiye'deki Meslekî öğretim konusunda yeni planlar hazırlamışlar; bazı okullarda yeni sınıflar açılmasını, ders müfredatlarında değişiklikler yapılmasını tavsiye etmişlerdir. Bay Ruatelet, İstanbul Sanat Okulunda incelemeler ve çalışmalar yapmıştır. Ankara ve İzmir'de yaptığı çalışmalar sonunda, Yüksek Teknik Öğretmen Okulu kurulması konusunda proje hazırlayıp, sanat okulları müfredatlarını yeniden düzenlemiştir. Bayan Ruatelet, 1929 yılında yapılan Sanayi Okulları Kongresi'ne katılmış; öğretmenler için açılan kurslarda Fransız meslekî eğitim ve öğretim usulünü anlatarak uygulamalarda bulunmuştur. Türkiye'deki meslekî öğretimin geliştirilmesi hususunda Bakanlığa tavsiyeler sunmuştur (Sarıbulut, 2014).

1.7. Adolphe Ferrière, İş Okulu Hakkında Rapor (1928)

İsviçreli eğitimci Prof. Dr. Adolphe Ferrière, 1928 yılında İzmir Millî Eğitim Müdürü Fuat Bey ve yardımcısının daveti üzerine Türkiye'ye gelmiştir. Dönemin önemli eğitim kuramcıları arasında yer alan Ferrière, Jean-Jacques Rousseau Enstitüsünde sosyoloji alanında çalışmalar yürütmekte ve Uluslararası Eğitim Bürosunda müdür yardımcısı olarak görev yapmaktaydı. Türkiye ziyareti sırasında İstanbul, İzmir, Balıkesir, Aydın ve Manisa başta olmak üzere çeşitli

şehirlerde incelemelerde bulunmuş, eğitimcilerin katılımıyla çok sayıda konferans düzenlemiştir. Bu faaliyetler kapsamında Türk eğitim sistemini yakından gözlemleme fırsatı bulan Ferrière, izlenim ve değerlendirmelerini daha sonra hazırladığı raporda bir araya getirmiştir. Ferrière, eğitim alanında gerçekleştirilecek reformların başka ülkelerdeki uygulamaların doğrudan aktarılmasıyla değil, ülkenin toplumsal ve kültürel şartlarına uygun biçimde uyarlanmasıyla başarıya ulaşabileceğini savunmuştur. Ona göre eğitim sisteminin geliştirilmesinde uluslararası eğitim çevrelerinin bilgi ve tecrübelerinden yararlanılması önemli olmakla birlikte, asıl belirleyici unsur ülkenin ihtiyaçlarına uygun yasal ve kurumsal düzenlemelerin hayata geçirilmesidir (Ferriere, 1929).

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı oluşturulacak uzman ekipler, dünya genelinde yabancı bilim adamları ile görüşüp, onların çalışmalarını izlemeli, yayınlarını okumalı ve düzenlenecek kongrelere katılarak eğitim konularında kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Öğretmen okullarında okutulacak kitapların seçimi ve yabancı kitapların çevrilmesi de bu uzmanların iş alanına girmelidir. Öğretmen yetiştirmedeki önerilerinde ise; Öğretmen okullarında eğitimlik yapacak profesörlerin yetiştirilmesine dikkat çekerek, bu eğitimcilerin, çocukların psikolojisinden anlayan ve hayat felsefesi düşüncesine sahip kişiler içinden seçilmesinin uygun olacağını değerlendirmiştir. Ferrière, üniversiteye bağlı olacak olan öğretmen okullarının, ezberleme ve entelektüalizm gibi konularda geçmiş üniversite düşüncelerinden uzak durması gerektiğini vurgulamıştır. Öğretmen okullarında çalışan eğitimcilerin, öğrencilerle iyi ilişkiler kurabilmelerini ve okullarda yapılacak anketler ve taramalarla onları eğitim konusunda daima canlı tutabilmeleri gerektiğini ifade etmiştir (Akkutay, 1996).

Öğretmen okullarında okuyan öğrencilerin beden ve ruh sağlıkları sürekli dengede tutulmalı, buna yönelik programlar yapılmalıdır. Öğretmenlere gerekirse tatil dönemlerinde kurslar açılmalı, onların yeni eğitim kurumları ve kuralları hususlarında bilgili olmaları sağlanmalıdır. Öğretmenlere verilecek görevler doğrultusunda, maaş konusunda iyileştirmeler yapılmalıdır. Küçük el sanatları ve el işi yöntemleri öğretmenler tarafından bilinmeli, mümkün olduğu kadarıyla öğretmenler Viyana'da giderek Viktor Fadros'un Pedagoji Enstitüsü'nü veya Dr. Decroly'nin Ermitage Okulu'nu görmelidirler. Bu kurumlardan öğretmenler bilgilerini geliştirmek ve hem kendilerinin hem de eğittikleri öğrencilerin bakış açılarını zenginleştirmek için faydalanmalıdırlar (Şahin, 1996).

1.8. Albert Malche, İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor (1932)

1931 yılında üniversite reformunun yapılması amacıyla İsviçreli uzman Prof. Albert Malche

Türkiye'ye davet edilmiş ve İstanbul Darülfunun'da (İstanbul Üniversitesi) incelemeler yaparak bir rapor hazırlaması istenmiştir. O yıl üniversitede reform yapılması amacıyla hükümet tarafından bir tüzük hazırlanmış ve mecliste eğitim bütçesi konuşulurken bu konuyla ilgili ek ödenek ayrılması karara bağlanmıştır (Başgöz, 2005). Malche, 1932 tarihinde İstanbul'a gelmiş, Haziran ayında ülkesine dönmüş, 1933'te tekrar Türkiye'ye gelerek "Darülfunun Islahat Komitesi'nde" müşavir olarak görev almış, yaptığı incelemeler ve değerlendirmeleri içeren raporunu ise 29 Mayıs 1932 yılında Bakanlığa sunmuştur (Akkutay, 1996).

Malche'in raporu üç bölümden oluşmaktadır. Raporunun ilk bölümünde icra ettiği gözlemleri, ikinci bölümünde mevcut durumu, üçüncü bölümünde ise yapılması münasip olan işleri anlatmıştır. Malche'a göre Türkiye'de yayın sayısı azdır. Öğrencilerin yabancı dil bilgisinin zayıf olması nedeniyle yabancı yayınların okunup anlaşılması mümkün olmamaktadır. Alfabenin yeni değişmiş olması zamanla eski basılmış eserlerin anlaşılmasını zorlaştıracaktır. Öğrencilerinin başka dilde eserleri takip edemediğini gören Malche, liselerden itibaren yabancı dil eğitiminin tekrar düzenlenmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Darülfunun'da ilmi araştırmalar için özgürlüğün olması gerektiğini, eğitimci ve idareci kadrosunun görevlendirmelerinde de hükümetin gerekli sorumluluğu almasının önemli olduğunu belirtmiştir Malche'ye göre, öğretim üyelerinin karar vermesiyle atamalar yapılmakta, bu kararlar tartışılmadan kabul edilmektedir. Atamalarda sadece onların oyları ile Darülfünuna atama yapmak yanlıştır. Atamalarda yönetici kademesinin hükümet tarafından atanması yerinde olacaktır. Öğretim üyeleri yapılan ani değişiklikler karşısında temkinli olarak beklemekte, fakültelerin tüzel kişi yapıları çok farklılık göstermektedir. Hükümet ve birçok kurum Darülfunun ile alakalı çeşitli konularda müdahale edebilmektedir. Darülfunun'un özerkliği uygulanmalıdır. Hükümet ve Bakanlığın Darülfunun üzerindeki kontrolü kısıtlanmalıdır (Malche, 1939).

Albert Malche, yükseköğretimin geliştirilmesi için üniversite bünyesinde enstitülerin yaygınlaştırılması ve akademik yapının daha işlevsel bir şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiğini savunmuştur. Raporunda, kütüphanelerin geliştirilmesi, öğretim elemanları ve öğrenciler için uygun çalışma alanlarının oluşturulması ve araştırma faaliyetlerini teşvik edecek bir akademik ortamın kurulması üzerinde durmuştur. Ona göre üniversite eğitimi ezbere dayanmamalı; öğretim üyeleri öğrencileri araştırmaya, sorgulamaya ve bağımsız düşünmeye yönlendiren rehberler olarak görev yapmalıdır. Bu doğrultuda sınav sisteminin de bilgi tekrarından ziyade öğrenilen bilgilerin uygulanmasını ölçen bir yapıya kavuşturulması

gerektiğini belirtmiştir. Darülfünun'un fiziki yapısı, mali kaynakları ve öğretim kadrosunu da inceleyen Malche, kurumun daha verimli çalışabilmesi için çeşitli düzenlemeler önermiştir. Özellikle öğrencilere uygun barınma ve çalışma imkânlarının sağlanmasının önemine dikkat çekmiş, öğretim kadrosunun sayı ve ücretlendirme bakımından yeniden değerlendirilmesini tavsiye etmiştir. Raporunun sonuç bölümünde ise üniversite meselesini Türkiye'nin düşünsel ve toplumsal gelişimiyle doğrudan ilişkilendirmiş; bilimsel ilerlemenin ancak güçlü üniversiteler aracılığıyla sağlanabileceğini vurgulamıştır. Bu nedenle yükseköğretimde araştırma kültürünün geliştirilmesi ve öğrencilerin bilimsel düşünce anlayışıyla yetiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Malche, 1939).

Türkiye'deki ziyareti kısa olan Malche, darülfünun öğretmenlerinin şahsiyetleri hakkında hüküm vermekten kaçınmıştır. Raporunun bu konudaki eksikliğini *“Eğer ihtimal verdiğim gibi hükümetin bu hususta kanaatleri varsa ve raporumu esas ittihaz ederek bu kanaatlerine göre hareket edecekse kararlarının mesuliyetini deruhte edemem”* cümlesiyle belirtmiştir (Malche, 1939). 1933 Ağustos ayında kabul edilen “Kuruluş Kanunu” ile Malche'in önerileri uygulanmıştır. Malche'in hazırladığı rapor doğrultusunda, “İstanbul darülfünunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından çıkarılan bir kanun ile 31 Temmuz 1933 tarihinde kapatılmış ve yine aynı kanunun başka maddesi uyarınca 1 Ağustos 1933 tarihinde “İstanbul Üniversitesi” adıyla yeniden açılmıştır. Bu sırada birçok öğretim üyesi üniversitenin kadrosunun dışında bırakılmıştır (Taşdemirci, 1992).

1.9. Amerikan Heyeti Raporundan Maarif işleri (1933)

Birinci Eğitim Şurası'nın yapıldığı 1939 yılında ortaya çıkan bu raporla, 1933-1934 yıllarında Amerikalı uzmanlardan oluşan bir kurulun Türkiye genelinde, eğitimin değişik yönleri ve ekonomik kalkınma ile ilgili araştırmalar yaptıkları ve görüş önerilerini sundukları bilinmektedir. Rapor öncelikle, “Türkiye'nin İktisadi Bakımdan Umumi Bir Tetkiki” başlığıyla altı cilt olarak yayımlanıp, raporun altıncı cildinde eğitim ile ilgili bölümlere yer verilmiştir. Grupta bulunan ve incelemeler yapan kişiler Walker D. Hines, Brehon Somervell, O. F. Gardner, Edwin Walter Kemmerer, C. R. Whittlesey, W. L. Wright Jr. Bengt Wadsted, Goldthwaite H. Dorr, H. Alexander Smith ve Vaso Trivanovitch'dir. Grubun çalışmaları bir yıl sürmüş, Mayıs 1934'de görüş ve tavsiyelerini içeren detaylı rapor İktisat Bakanı Celal Bayar'a sunulmuştur. Bu raporu önemli kılan husus; ekonomik kalkınmada eğitimin ne kadar önemli bir etken olduğunun vurgulanmasıdır. Amerikan Heyeti, raporunda eğitim ile ekonomik kalkınma arasında güçlü bir ilişki bulunduğunu vurgulamıştır. Heyete göre eğitim politikaları, ekonomik

gelişmeden bağımsız olarak değerlendirilemez. Bu nedenle eğitimin amacı yalnızca okuma yazma bilen bireyler veya bilim insanları yetiştirmekle sınırlı olmamalıdır. Eğitim sistemi aynı zamanda bireylerin üretim sürecine etkin biçimde katılabilecek bilgi ve beceriler kazanmasını sağlamalı, onların maddi ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir yaşam düzeyine ulaşmalarına katkıda bulunmalıdır (Ekizceli, 1996). Amerikan heyetinin raporunda Türkiye'nin ihtiyaçları şu başlıklarda belirtilmiştir (Maarif Vekâleti, 1939);

1. Tarım,
2. Fen ve Mühendislik,
3. Usta sanayi işçileri ve yöneticileri,
4. Ticaret.

Türk eğitim sisteminin durumunu belirlemek için Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında karşılaştırmalar yapılmış ve eğitim açısından sağlanan ilerlemeye değinilmiştir. Köy okullarında çeşitli yörelere uygun ihtiyaçlar doğrultusunda mevcut olan bazı uygulamaların devam etmesi gerektiğine değinilmiş, ortaöğretim okullarının programlarına ticaret ve el sanatları konusunda daha kapsamlı eğitimler dahil etmesi tavsiye edilmiştir. Okullar ile mevcut sanat kurumları arasındaki ilişkinin geliştirilmesi gerektiği ve ekonomik hayatın eğitim sistemi ile olan bağlantısının tüm toplum tarafından anlaşılmasına vurgu yapılmıştır. Öğretmen yetiştirmede mecburiyet karşısında nitelik yerine niceliğe önem verildiği ve onların morallerinin düzeltilmesi yolunda girişimlerde bulunulmadığına değinilmiştir. Halkevlerinin çalışmaları düzenlenerek kitaplık ve okuma odaları çoğaltılmalıdır. Mesleki eğitimin daha kaliteli olabilmesi için okul müfredatlarının düzenlenerek öğretmen yetiştirilmesine hız verilmesi gereklidir (Maarif Vekâleti, 1939).

Eğitim için Avrupa'ya ve Amerika'ya öğrenci gönderme hususunda düzenlemeler yapılmalı, öğrenci seçiminde yükseköğretim mezunu, konusunda deneyimli kimselerin seçilmesine dikkat edilmelidir. Türkiye'ye dönen öğrencilerden tam anlamıyla fayda sağlanılmadığı, öğrencilerin geldiklerinde faydalı olabilecekleri konulara yerleştirmek görevini icra eden bir komisyon oluşturulmalıdır. Yeni okullar için inşaatlar başlatılmalı, yetersiz olan sanata ve ticaret okulları sayısı çoğaltılmalıdır. Öğretmenlere rehberlik edecek müfettişler yetiştirilmeli ve onların çalışma programları yeniden düzenlenmelidir. Öğretmenlere yaz kursları düzenlenerek kendilerini yetiştirmeleri için yol gösterilmelidir (Ekizceli, 1996).

1.10. Berly Parker, İlk Tahsil Hakkında Rapor (1934)

1934 yılında Türkiye'ye gelen Prof.Dr. Berly Parker, "Maarif Cemiyetinin" (Türk Eğitim Derneği'nin) Ankara Okulunda iki yıl süre ile danışmanlık yapmış, tecrübe ve bilgisinden faydalanmak amacıyla Bakanlık tarafından kendisine ilkokullarda araştırmalar yapması ve bir rapor düzenlemesi görevi verilmiştir. Toplam yüz farklı ayrı okulda yaptığı incelemeler sonucunda, öğrenci, öğretmen, ders müfredatları, okulların yapısı gibi konuları içeren önerilerini Bakanlığa sunmuştur (Parker, 1939). Parker'a göre; eğitim sisteminde temeli oluşturan öğretmen yetiştirme konusunda daha programlı olunarak, onların yetenekleri geliştirilmeli ve kullandıkları yöntemlerin sonuçlarına odaklanarak başarı düzeyleri artırılmalıdır. Nazari ve uygulamalı mesleki kurslarda daha iyi öğretmenler yetiştirilmeli, onların ulaşacakları sonuçlar iyi takip edilmelidir. Kalitesi yüksek öğretmenler, teorik ve uygulamalı mesleki kurslarda yetiştirilmelidirler (Parker, 1939).

Öğretmen ve öğrenci açısından, denetim tekniklerinin uygulanması önem arz etmektedir. Onların denetimini sağlayacak olan müfettişlerin sayıları, yeni açılacak okul sayılarıyla orantılı olarak artmalıdır. Nitelikli eğitim için, nitelikli denetim şarttır. Okullarda verilen eğitimlerin, konferansların sonucu elde edilecek başarıların ve uygulama usullerinin çevrede gösterilebilmesi için bir laboratuvar merkezinin gelişimi gereklidir. Bu gibi kurulacak olan merkezlerin çokluğu eğitim sisteminde hızlı bir ilerleme sağlayacaktır. Öğretmenler yapmış oldukları mesleğin önemini kavrayan, yaptıkları planlar ve seçtikleri uygulama yöntemleri doğrultusunda mesleklerine uygun insanlar olmalıdırlar. Bu sayede öğrencilerin eğitim öğretim konusunda daha hazır olmaları sağlanabilecektir. Öğrenim hususunda, öğrencilerin elde edecekleri kazanım ve hayatlarında karşılaştıkları durumlar arasında kurabilecekleri ilişki ne kadar yüksek olursa o derece başarı oranı artacaktır (Parker, 1939).

Parker, ilköğretimde karşılaşılan temel sorunlardan birinin eğitim süresinin verimli kullanılmaması olduğunu belirtmiştir. Ona göre, uygun olmayan öğretim yöntemleri ve yetersiz eğitim koşulları öğrenme sürecinin etkinliğini azaltmakta ve zaman kaybına yol açmaktadır. Bu nedenle eğitim faaliyetlerinin daha verimli hâle getirilmesiyle daha fazla çocuğun nitelikli eğitime erişmesi mümkün olacaktır. Özellikle köy okullarında eğitimin geliştirilmesine önem veren Parker, mevcut yapının genişletilmesini ve öğrencilerin tarımsal faaliyetlerle ilişkilendirilen uygulamalı bilgiler edinmesini önermiştir. Parker ayrıca öğretmenlerin eğitim sistemindeki belirleyici rolüne dikkat çekmiştir. Öğretmenlerin mesleklerine bağlı, idealist bireyler olmalarının ve yeni eğitim yöntemlerine uyum sağlamalarının ilköğretimin başarısını doğrudan etkilediğini savunmuştur. Ona göre öğretmenlerin sorumluluklarının bilincinde

hareket etmeleri ve eğitim sürecine aktif katkı sunmaları, eğitimde hedeflenen gelişmelerin daha kısa sürede gerçekleşmesine katkı sağlayacaktır (Ekizceli, 1996).

2. Yabancı Uzmanların Raporlarından Çıkarılan Sonuçlar ile Raporların Eğitim Sistemi Üzerindeki Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Cumhuriyet döneminde Türkiye'nin modernleşme hedeflerine ulaşabilmesi için eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması gerektiği, yabancı uzman raporlarında en sık vurgulanan hususlardan biri olmuştur. Uzmanlar, geleneksel öğretim anlayışının yerine çağdaş eğitim yöntemlerinin benimsenmesini ve eğitim kurumlarının modern esaslar doğrultusunda düzenlenmesini önermiştir. Bunun yanı sıra, Batı ülkelerindeki eğitim uygulamalarının incelenmesi, elde edilen bilgi ve tecrübelerin Türkiye'ye aktarılması amacıyla öğrencilerin ve eğitimcilerin yurt dışına gönderilmesi gerektiği de ortak görüşler arasında yer almıştır. Hazırlanan raporlar değerlendirilirken yabancı uzmanların önerileri doğrudan benimsenmek yerine, ülkenin ihtiyaçları ve koşulları çerçevesinde ele alınmıştır. Bununla birlikte raporlar, Türkiye'deki eğitim sisteminin karşı karşıya bulunduğu birçok yapısal sorunu ortaya koymuştur. Özellikle öğretmen yetersizliği, eğitim araç ve gereçlerinin eksikliği, kalabalık sınıflar, düşük başarı oranları ve sınırlı mezun sayıları dikkat çekilen başlıca sorunlar arasında yer almıştır. Ayrıca eğitim politikalarının uzun vadeli bir bakış açısıyla planlanması, öğretim yöntemleri ile eğitim amaçları arasında uyum sağlanması ve karar alma süreçlerinde bilimsel yaklaşımların esas alınması gerektiği vurgulanmıştır. Yabancı dil öğretimi ise uzmanların büyük çoğunluğunun üzerinde durduğu ortak konulardan biri olarak öne çıkmıştır (Sarıbulut, 2014).

Türkiye açısından raporların uygulanabilirliğine gelirse; maalesef ki, yabancı uzmanların raporları gereken hassasiyetle incelenip, öneriler dikkate alınmamıştır. Uzmanların bazılarından konularının dışında olan hususlarda raporlar vermeleri beklenmiş, bazı konularda yanlarında bulunan görevlilerin anlatımları doğrultusunda tavsiyeler yapılmıştır. Engellilerin eğitimi ve din eğitimi konusunda uzman tavsiyeleri bulunmamaktadır. Raporlarda ele alınan konuların hükümet tarafından sınırlandırıldığı ve hükümet programlarında raporlardan yardımcı materyal olarak bahsedildiği görülmüştür. Raporların bazılarında tarih birliğini yok etmeye çalışan ifadeler görülmüş, Osmanlı ve Türk tarihinin okutulmasına gerek olmadığı söylenmiştir. Yabancı kitapların çevirilerinin yapılması gerektiği ve kütüphanelerin yetersiz olduğu tespitleri yapılmış, eski harflerle yazılmış eserlerin çevirilerinin yapılması tavsiye edilmemiştir. Bazı uzmanların raporlarında değindiği hususlar ve tavsiyeler ise daha sonra gelecek uzmanlar tarafından gereksiz bulunarak eleştirilmiştir (Ekizceli, 1996).

Sonuç

Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte eğitim, yalnızca kültürel bir faaliyet olarak değil, aynı zamanda ekonomik kalkınma ve toplumsal dönüşümün temel araçlarından biri olarak değerlendirilmiştir. Bu anlayış doğrultusunda, eğitim sisteminin çağdaş esaslara göre yeniden düzenlenmesi amacıyla farklı ülkelerden uzmanlar davet edilmiş ve bu uzmanlardan Türk eğitim sistemine ilişkin raporlar hazırlamaları istenmiştir. 1923-1950 yılları arasında Türkiye'ye gelen yabancı uzmanlar, eğitim yönetimi, öğretmen yetiştirme, müfredat geliştirme, meslekî eğitim, yükseköğretim ve okul altyapısı gibi pek çok konuda incelemelerde bulunmuş ve çeşitli öneriler ortaya koymuşlardır. Hazırlanan raporlar incelendiğinde, uzmanların büyük çoğunluğunun eğitim ile ekonomik kalkınma arasında doğrudan bir ilişki kurduğu görülmektedir. Bu kapsamda öğretmen yetiştirme sisteminin güçlendirilmesi, eğitim kurumlarının fiziki şartlarının iyileştirilmesi, uygulamaya dayalı öğretim yöntemlerinin yaygınlaştırılması ve meslekî eğitime daha fazla önem verilmesi gerektiği sıklıkla vurgulanmıştır. Ayrıca merkeziyetçi eğitim yapısının esnetilmesi, eğitim programlarının öğrencilerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi ve yabancı dil öğretiminin geliştirilmesi de raporlarda öne çıkan ortak öneriler arasında yer almıştır. Bununla birlikte, uzmanların tespit ve tavsiyelerinin tamamının uygulamaya geçirildiğini söylemek mümkün değildir. Dönemin ekonomik koşulları, yetişmiş insan gücü eksikliği ve eğitim sisteminin yapısal sorunları birçok önerinin hayata geçirilmesini zorlaştırmıştır. Ayrıca bazı uzmanların Türkiye'de kısa süre kalmaları, incelemelerini çoğunlukla büyük şehirlerle sınırlı yürütmeleri ve yerel koşulları yeterince tanıyamamaları, raporların uygulanabilirliği konusunda çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bunun yanında bazı raporlarda yer alan önerilerin sonraki uzmanlar tarafından eleştirilmesi, yabancı uzman görüşlerinin her zaman ortak bir bakış açısı taşımadığını göstermektedir. Bununla beraber, raporlar arasında yöntem ve yaklaşım farklılıkları bulunmasına rağmen, eğitimin ülkenin kalkınma hedefleri doğrultusunda yeniden yapılandırılması gerektiği konusunda büyük ölçüde ortak bir anlayışın bulunduğu görülmektedir. Özellikle meslekî ve teknik eğitimin geliştirilmesi, öğretmen niteliğinin artırılması ve eğitim kurumlarının modern ihtiyaçlara uygun hâle getirilmesi yönündeki öneriler birçok raporda tekrar edilmiştir. Bu durum, Cumhuriyet yönetiminin eğitim alanında gerçekleştirmeyi hedeflediği dönüşümün temel önceliklerini de ortaya koymaktadır.

Yabancı uzman raporları, Cumhuriyet'in ilk dönem eğitim politikalarının şekillenmesinde önemli bir başvuru kaynağı olmuş ve eğitim sisteminin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya konulmasına katkı sağlamıştır. Her ne kadar önerilerin önemli bir bölümü kısa vadede

uygulanamamış olsa da bu raporlar, Türk eğitim sisteminin modernleşme sürecine yön veren temel belgeler arasında yer almış ve sonraki dönemlerde gerçekleştirilen eğitim reformları için önemli bir birikim oluşturmuştur. Nitekim öğretmen yetiştirme, yükseköğretimin yeniden düzenlenmesi, meslekî eğitim kurumlarının geliştirilmesi ve eğitim yönetiminin modernleştirilmesine yönelik birçok uygulamada bu raporların etkileri dolaylı ya da doğrudan görülebilmektedir. Bu yönüyle yabancı uzman raporları yalnızca kendi dönemlerinin sorunlarına çözüm arayan metinler değil, aynı zamanda Cumhuriyet eğitim politikalarının gelişim sürecini anlamaya imkân veren önemli tarihî kaynaklar olarak da değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Akdağ, Ö. (2008). Cumhuriyet'in ilk yıllarında eğitim alanında yabancı uzman istihdamı (1923-40). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 45–57.
- Akkutay, Ü. (1996). *Millî eğitimde yabancı uzman raporları: Atatürk dönemi*. Avni Akyol Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınları.
- Akyüz, Y. (1996). Anaokullarının Türkiye'de kuruluş ve gelişim tarihçesi. *Millî Eğitim Dergisi*, (132), 11–18.
- Akyüz, Y. (1999). *Türk eğitim tarihi (Başlangıçtan 1999'a)*. Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Amerikan heyeti raporundan: Maarif işleri. (1939). Maarif Vekilliği.
- Ata, B. (2001). 1924 Türk basını ışığında Amerikalı eğitimci John Dewey'nin Türkiye seyahati. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 193–207.
- Ayas, N. (1948). *Türkiye Cumhuriyeti millî eğitimi*. Millî Eğitim Basımevi.
- Bal, H. (1991). *1924 raporunun Türk eğitimine etkileri ve John Dewey'in eğitim felsefesi*. Aydınlar Matbaası.
- Başgöz, İ. (2005). *Türkiye'nin eğitim çıkmazı ve Atatürk*. Pan Yayıncılık.
- Başgöz, İ., & Wilson, H. E. (1973). *Türkiye Cumhuriyeti'nde eğitim ve Atatürk*. Dost Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1993). *Çağdaş eğitim ve köy enstitüleri*. Dikili Belediyesi Kültür Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1999). *Cumhuriyet dönemi eğitim bilimleri*. Tekışık Yayıncılık.
- Binbaşıoğlu, C. (2009). *Türkiye'de eğitim bilimleri tarihi*. Anı Yayıncılık.
- Boratav, K. (2019). *Türkiye iktisat tarihi 1908-2015* (21. bs.). İmge Kitabevi.
- Buyse, O. (1939). *Teknik öğretim hakkında rapor*. Maarif Vekilliği.
- Dewey, J. (1952). *Türkiye maarifi hakkında rapor*. Devlet Basımevi.
- Ekizceli, A. (1996). *Yabancı uzmanların Türk eğitim sistemi hakkında verdikleri raporlar (1924-1960) üzerine bir analiz* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergin, O. (1977). *Türkiye maarif tarihi*. Eser Neşriyat.
- Ergün, M. (1982). *Atatürk devri Türk eğitimi*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ferrière, A. (1929). *Faal usuller ve yeni Türkiye mektepleri* (Cilt 1). İkdam Kitap Matbaası.

- Kapluhan, E. (2014). 1921 Maarif Kongresi'nin Türk eğitim tarihindeki yeri ve önemi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 1–15. <https://doi.org/10.17828/yasbed.05955>
- Kirby, F. (2010). *Türkiye'de köy enstitüleri*. Tarihçi Kitabevi.
- Koç, M. Ş. (1970). *Eğitimde emperyalizm ve yabancılaşma*. Güven Matbaası.
- Kühne, A. (1939). *Mesleki terbiyenin inkişafına dair rapor*. Devlet Basımevi.
- Malche, A. (1939). *İstanbul Üniversitesi hakkında rapor*. Devlet Basımevi.
- Parker, B. (1939). *Türkiye'de ilk tahsil hakkında rapor*. Maarif Vekilliği Devlet Basımevi.
- Sarıbulut, M. (2014). *Eğitim alanında Türkiye'ye davet edilen yabancı uzmanlar (1923-1960)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Stiehler, G. (1926). Sanat terbiyesi hakkında rapor. *Maarif Vekâleti Mecmuası*, (9), 45–52.
- Şahin, M. (1996). *Türkiye'de öğretmen yetiştirme uygulamalarında yabancı uzmanların yeri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Tangülü, Z., Karadeniz, O., & Ateş, S. (2014). Cumhuriyet dönemi eğitim sistemimizde yabancı uzman raporları (1924-1960). *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(5), 1889–1905.
- Taşdemirci, E. (1992). *Belgelerle 1933 üniversite reformunda yabancı bilim adamları*. Bizim Büro Basımevi.

Etik Kurul İzni *Bu alışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale Tarih alanına aittir.*

Çatışma Beyanı *Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar atışması olmadığını ve yazarlar arasında çıkar atışması bulunmadığını beyan eder.*

Destek ve Teşekkür *alışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.*
